

Lp. Liisa-Ly Pakosta
Justiits- ja digiminister

/kuupäev digiallkirjas/

Eesti Meediaettevõtete Liidu ja Eesti Rahvusringhäälingu ettepanek

Austatud proua minister,

Pöördume Teie poole seoses keeruliste ja lahendamata küsimustega, mis puudutavad ajakirjandusvabadust, riigi jõulist sekkumist ajakirjanduse töösse ja vajadust otsida probleemidele lahendusi.

I Unustamisõiguse olemusest

1. 2016. aastal võeti vastu Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2016/679, füüsiliste isikute kaitse kohta isikuandmete töötlemisel ja selliste andmete vaba liikumise ning direktiivi 95/46/EÜ kehtetuks tunnistamise kohta (isikuandmete kaitse üldmäärus, edaspidi üldmäärus).
2. Määruse artikkel 17 sätestas andmesubjektile õiguse olla unustatud. Tegemist ei olnud nõu uue ja määrusega kehtestatud õigusega, vaid juba varem kohtupraktikas välja kujunenud õigusega. Juba 2014. aastal leidis Euroopa Kohus kohtuasjas *Google vs Hispaania*¹, et teatud juhtudel on isikul õigus nõuda, et tema kohta avaldatud andmed ei oleks enam kättesaadavad ehk oleksid unustatud.
3. Pärast üldmääruse vastuvõtmist sisustati unustamisõigust peaaegu kümme aastat eelviidatud *Google* kaasusele tuginedes ning liikmesriikide kohtud lähtusid sellest.
4. 2023. aastal tegi Euroopa Inimõiguste Kohus (EIK) kaasuses *Hurbain vs Belgia*² märgilise otsuse, mis kohustas meediaettevõtet digitaliseerimise käigus taasavaldatud artiklis isikuandmed anonüümima. Laskumata vaidluse detailidesse on oluline märkida, et EIK sisustas lahendis proportsionaalsuse testi, millega saaks/võiks isikuandmete avaldamise legitiimsust ja proportsionaalsust kontrollida.

---

¹ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:62012CJ0131>

² [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-225814%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-225814%22]})

5. Lahendis esinesid erandlikud asjaolud, mille puhul võib nõustuda EIK seisukohaga, et sellel juhul oli anonüümimine põhjendatud. Siinjuures on oluline märkida, et EIK suurkogu otsuse vastu olid viis kohtunikku.
6. Eestis on kujunemas olukord, kus andmekaitse inspeksioon (AKI) toetab Hurbaini lahendile tuginedes iga³ andmesubjekti taotlust andmete anonüümimiseks, kohustades meediaorganisatsiooni arhiivis olevaid andmeid muutma nii, et isikut puudutav uudis muutub umbisikuliseks. Unustamisõigusest on saanud tõhus vahend meediaarhiivide muutmiseks ning ajaloo anonüümimiseks.
7. Euroopa Liidu 15 liikmesriiki on oma õiguses artikkel 17 rakendamise ajakirjandusorganisatsioonidele selgelt välistanud. Nende riikide hulgas on Skandinaavia riigid ja Lääne-Euroopa riigid, kus ajakirjandusvabadust peetakse demokraatia tagatiseks. Oleme lisanud oma kirjale ka sellekohase võrdlustabeli.

II Üldmääruse artikkel 85 - isikuandmete töötlemine ning sõna- ja teabevabadus

8. Üldmääruse artikkel 85 alajaotus 1 kohaselt ühildavad liikmesriigid õigusaktiga määrusest tuleneva õiguse isikuandmete kaitsele ning õiguse sõna- ja teabevabadusele, muu hulgas ka seoses isikuandmete töötlemisega ajakirjanduslikel eesmärkidel ning akadeemilise, kunstilise või kirjandusliku eneseväljenduse tarbeks.
9. Sama artikli lõike 2 kohaselt näevad liikmesriigid seoses isikuandmete töötlemisega **ajakirjanduslikel eesmärkidel** ning akadeemilise, kunstilise või kirjandusliku eneseväljenduse tarbeks ette vabastusi või erandeid II peatükist (põhimõtted, artiklid 2-11), III peatükist (andmesubjekti õigused, artiklid 12-23), IV peatükist (vastutav töötleja ja volitatud töötleja, artiklid 24-43), V peatükist (isikuandmete edastamine kolmandatele riikidele ja rahvusvahelistele organisatsioonidele, artiklid 44-50), VI peatükist (sõltumatud järelevalveasutused, artiklid 51-59), VII peatükist (koostöö ja järjepidevus, artiklid 60-76) ja IX peatükist (andmetöötlemise eriolukorrad, artiklid 85-91), kui need on vajalikud, et ühitada isikuandmete kaitse õigus sõna- ja teabevabadusega.
10. Enamik Euroopa Liidu liikmesriike on kasutanud üldmääruse artiklis 85 sätestatud võimalust andmetöötlusnorme ajakirjandusvabaduse huvides lihtsustada. 15 liikmesriiki on unustamisõiguse ajakirjandusliku erandi puhul välistanud. Enamik liikmesriike on valinud valikulise derogatsiooni ehk vabastanud ajakirjandusliku erandi alusel töötlemise enamikust või osadest andmetöötlemise kohustustest ning kitsendanud ajakirjandusliku erandi alusel töötlemise puhul andmesubjekti õigusi. Euroopa riikide praktikaga saab tutvuda [veebilehel](#) ning seal toodud info põhjal oleme koostanud koondtabeli ning lisanud selle meie pöördumisele.
11. Eesti on ajakirjandusliku erandi sisustamisel piirdunud isikuandmete kaitse seaduse paragrahviga 4, mille järgi võib isikuandmeid andmesubjekti nõusolekuta **töödelda** ajakirjanduslikul eesmärgil, eelkõige **avalikustada meedias**, kui selleks on **avalik huvi** ja kui see on **kooskõlas ajakirjanduseetika põhimõtetega**. Isikuandmete avalikustamine **ei tohi ülemäära kahjustada andmesubjekti õigusi**.

---

³ Tõe huvides tuleb märkida, et allakirjutanutel pole AKI praktikast täielikku ülevaadet ja me saame tugineda üksnes nende meediaorganisatsioonide teabele, kes on info meile kättesaadavaks teinud.

12. Eesti on piirdunud ajakirjandusliku erandi kehtestamisel ühe sättega, mis lubab kolme tingimuse olemasolul isikuandmeid töödelda ja avaldada ilma andmesubjekti nõusolekuta. Pärast seda, kui isikuandmed on avaldatud, ei ole meediaettevõtetele selles valdkonnas kehtestatud mitte ühtegi täiendavat nõu reeglit (nt kas meediaettevõttel on üldse õigus arhiivi pidada, kui kaua tohib andmeid säilitada jne) ning kaebused ja vaidlused tuleb lahendada igakordse kaasuse põhjal.
13. Kaebuseid isikuandmete meedias avaldamise kohta võib esitada nii andmekaitse inspeksiooni, halduskohtusse kui ka tsiviilkohtusse. Siinjuures olgu märgitud, et otsused, mis tulevad halduskohtust ja tsiviilkohtust, erinevad olemuslikult.
14. Lisaks arvukatele unustamisõigust puudutavatele nõuetele on meediaettevõtted hakanud saada andmesubjektidelt taotlusi üldmääruse 15. artikli alusel, mis annab inimesele õiguse saada teavet, kas tema isikuandmeid töödeldakse, nendega tutvuda ja soovi korral saada ka neist koopia. Andmetega tutvumise õigus hõlmab õigust saada teavet ka andmete töötlemise tingimuste (näiteks töötlemise eesmärgi, säilitamistähtaaja, andmete allikate ja vastuvõtjate) kohta.
15. Selliste taotluste menetlemine on vastuolus uudismeedia peamise eesmärgiga, hoida ühiskonda informeerituna. Enamgi veel, ajakirjanduse üks aluspõhimõtteid ja peamisi tööriistu on allikakaitse, mis välistab selle, et ajakirjanik jagab oma allikalt saadud informatsiooni või paljastab tema identiteedi isegi toimetuse sees. Kui vastutavaks andmetöötlejaks on meediaettevõtte, siis pole tal võimalik ajakirjanduslikul eesmärgil informatsiooni töötlevate isikute tegevust ja nõu töötlemistoiminguid kontrollida.
16. Samas on andmekaitse inspeksioon juurutamas praktikat, mis kohustab meediaettevõtet andmesubjekti taotlusel avaldama andmesubjektile, milliseid kaebaja isikuandmeid, millisel eesmärgil ja millisel õiguslikul alusel meediaettevõtte töötleb.
17. Selline formalistlik lähenemine seab meediaettevõtte olukorda, kus selleks, et andmesubjektide taotlusi lahendada, peaks iga meedias avaldatud isikuandmete avalikustamise (aga ka muu töötlemise, mis ei viinud avalikustamiseni) kohta pidama kas registrit või seadma sisse mõni muu mehhanism, mis võimaldaks sellistele taotlustele vastata. Lisaks määratlematule halduskoormusele paneb selline andmete väljanõudmine ohtu vaba ajakirjanduse toimimise ja uuriva ajakirjanduse olemasolu.

III Ettepanek

18. Eeltoodud probleemide lahendamiseks teevad Eesti Meediaettevõtete Liit ja Eesti Rahvusringhääling ettepaneku töötada üldmääruse artikkel 85 alajaotuses 2 tagatud võimalusi silmas pidades välja täiendavad seadusandlikud meetmed, mis kaitseksid ajakirjandusvabadust, säästaksid meediaettevõtteid ülemäärasest halduskoormusest ja võimaldaksid vaba ajakirjanduse toimimist.
19. Üldmääruse välistused ei vähendaks andmesubjektide õigusi, sest Eestis on juurdunud praktika, mille alusel meediavaidlusi, sh vaidlusi, mis puudutavad IKS § 4 rikkumisi, lahendab tsiviilkohtus. Mõistlik oleks sellist praktikat jätkata ning sätestada seaduse tasandil, et ajakirjandusega seonduvaid isikuandmete töötlemise vaidlusi lahendab tsiviilkohtus. Selline lähenemine vähendaks olulisel andmekaitse inspeksiooni ja

halduskohtu koormust ning samas tagaks ühtlasema kohtupraktika ja tasakaalustatud õiguste kaitse.

20. Oleme valmis seaduseelnõu väljatöötamisel oma parima nõu ning oskus- ja õigusteadmisega osalema.

Eelnevat arvesse võttes teeme ettepaneku kohtuda, et saaksime oma seisukohti ja lahendamist vajavaid probleeme selgitada.

Lugupidamisega,

Erik Roose
Eesti Rahvusringhäälingu juhatuse esimees /allkirjastatud digitaalselt/

Väino Koorberg
Eesti Meediaettevõtete Liidu juhatuse liige /allkirjastatud digitaalselt/

Lisa: GDPR artikkel 85 – ajakirjandusliku erandi võrdlustabel